

Allemansrätten en sedvanerätt

- Det finns i vårt land en gammal tradition från 1600-talet, en sedvänja, som ger var och en rätt att beträda annans mark, för att ta sig från en plats till en annan samt en rätt att fritt få plocka bär och svamp på annans skog och mark. Denna sedvanerätt har idag kommit att kallas allemansrätt.
- Allemansrätten är kopplad till egendomsrätten/äganderätten
- Det finns särskilt avsatta naturområden för att skydda växter och djur och för rekreation. För sådana områden finns oftast särskilda regler.

Allemansrätten och äganderätten

All mark och allt vatten ägs alltid av någon och till ägandet finns det en äganderätt

Allemansrätten

- ▶ Allemansrätten är inskriven i en av Sveriges fyra grundlagar (2 kap. 15 § regeringsformen: "alla ska ha tillgång till naturen enligt allemansrätten"). Men allemansrätten är ingen lag och det finns heller ingen lag som exakt definierar den. Den bygger på vad som kallas sedvanerätt. Osäkerheten om allemansrätten och vad som är sedvana är ofta stor;
- ▶ Runt sekelskiftet 1900 ansågs sedvänjan, "att det står var och en fritt att plocka bär i skog och mark, vara rådande av ålder". Uttrycket allemansrätt började användas på 1940-talet som en följd av "1937 års fritidsutredning";
- ▶ Allemansrätten gör att vi i Sverige "till fots" har tillgång till naturen på land och i vatten. I allemansrätten ingår såväl allemans rättigheter, som allemans skyldigheter. Det innebär att man tar ansvar för natur och djurliv, och att man visar hänsyn mot markägare och andra besökare;
- ▶ Du använder dig av allemansrätten när du går en promenad, paddlar kajak eller plockar bär i skogen;
- ▶ Organiserat friluftsliv, som exempelvis naturturism, är möjligt tack vare allemansrätten. Emellertid, allemansrätten är knuten till den enskilde individen, inte till grupper;
- ▶ Strandskyddet är kopplat till allemansrätten. Generellt strandskydd gäller vid havet, alla insjöar och vattendrag. Strandskyddet syftar till att ge allmänheten tillgång till stränder och att bevara goda livsvillkor för djur och växtliv. Strandskyddet har också betydelse för fiskerättsägare, vilka inte är markägare;
- ▶ Du behöver inte veta allt om allemansrätt men det här bör du komma ihåg: ***När du rör dig i naturen skall du inte störa, och inte förstöra!***

Allemansrätten – Det här får du göra (1)

- Det är en frihet under ansvar;
- Du får gå, cykla, klättra, åka skidor och skridskor, och rida nästan överallt i naturen, även i fjällen, så länge marken inte skadas. Du får gå genom kreatursgrind och du måste stänga den efter dig. I fjällen måste du tänka på att inte skapa olägenhet för samebyarnas renskötsel;
- Du får gå, cykla, åka skidor och rida på privata vägar. Du får gå över golfbana förutsatt att spel inte pågår;
- Du får tälta, parkera en husvagn och förtöja/ankra en båt utanför tomt en natt. Flera nätter kräver markägarens tillstånd;
- Du får bada, åka båt och gå iland, men inte på privat tomt eller brygga;
- Plocka blommor, bär och svamp, så länge det du plockar inte är fridlyst eller har ekonomiskt värde;
- Du får göra upp en liten eld, förutsatt att du är försiktig. På sommaren är det förbjudet att elda. Fråga kommunen vad som gäller om eldning i din kommun. Du får ta kottar och torra kvistar på marken men inte växande på buskar och träd;

Allemansrätten – Det här får du göra (2)

- Fiske ingår inte i allemansrätten men enligt liknande regler i fiskelagstiftningen får du fiska med metspö och kastspö utmed kusten och i de fem största sjöarna (Mälaren, Vättern, Vänern, Siljan och Storsjön). Du får plocka musslor men inte ostron. Kräftdjur och blötdjur i övrigt, regleras enligt fiskerilagstiftningen;
- I skyddade områden, t.ex. naturreservat, finns särskilda bestämmelser för att skydda natur och kultur. Här gäller inte allemansrätten. Här är det skyddsområdets bestämmelser för allmänhet och markägare som gäller;
- En markägare får inte sätta upp stängsel, skyltar, eller utvidga tomt för att stänga ute människor från mark, där allemansrätten gäller. Hen får inte ta ut en inträdesavgift, för t.ex. bad;
- Förtöjning av husbåt under en längre tid (mer än 1 natt) vid strand kräver kommunens dispens från strandskyddet.

Allemansskyldigheten – Det här får du inte göra (1)

- Du får inte passera över en tomt (ca. 50 X 50m runt ett hus är hemfridszon);
- Du får inte köra bil, motorcykel, moped, fyrhjuling, elsparkcykel, vatten- eller snöskoter. Terrängkörning ingår inte i allemansrätten;
- Att köra med motordrivet fordon på is omfattas inte av allemansrätten. Det anses tillåtet att köra på väl snötäckt mark. Det förutsätter att man inte stör, förstör eller på annat sätt bryter mot lagen;
- Du får inte elda om vädret är torrt. Du eldar inte på stenhällar;
- Du får inte skada träd eller buskar, dvs, du får inte bryta kvistar från levande buskar och träd. Du får inte ta med dig fossil eller stenar;
- Du får inte gå över besådd åker eller växande gröda, trampa ned eller förstöra stängsel, lämna grindar öppna;
- Du får inte ta frukt, bär, grönsaker eller något annat som växer i trädgårdar. Inte ta vatten från en privat brunn utan tillåtelse;

Allemansskyldigheten – Det här får du inte göra (2)

- Du får inte ta ris, grenar, näver, bark, löv, lav, mossa, ollon eller nötter från växande träd eller buske (om det har ekonomiskt värde);
- Du får inte lämna kvar eller kasta skräp;
- Du får inte jaga, störa, skrämma eller skada djur. Du får heller inte ta fågelägg eller röra djurens bon eller ungar. Alla djur är fredade;
- Du får inte sprida oljud, t.ex., genom högljudd transistormusik på badstränder eller andra utflyktsmål;
- Du får inte utöva förargelseväckande beteende t.ex. genom nakenbad på allmän badplats;
- Om du behöver uträtta dina behov – sparka en grop och täck den, ingen skall kunna se var du har suttit;
- Du får inte fiska utan tillstånd i sjöar och vattendrag med undantag för kusten och de fem största sjöarna;
- Du får inte ha hundar lösa i naturen under tiden 1 mars – 20 augusti. Om hunden går lös måste den vara intill dig;
- Att vara katt- eller hundägare innebär ett stort ansvar. *”Hundar och katter skall hållas under sådan tillsyn och skötas på ett sådant sätt som med hänsyn till dess natur och övriga omständigheter behövs för att förebygga att de orsakar skador eller avsevärda olägenheter”.* (1943 års lag om tillsyn över hundar och katter).

Allemansrätt till sjöss - båtliv och sjövätt (1)

- Sjövätt är att ha den kunskap, det omdöme och den hänsynsfullhet som behövs för att på riktigt och säkert sätt kunna umgås med båtar, vatten, is, stränder och dess invånare – det gäller såväl människor som djur;
- Allemansrätten är kopplad till båtlivet längs kuster och sjöar, sommar som vinter;
- Vattenskoter får framföras i allmänna farleder. I övriga vatten är det inte tillåtet;
- Som framförare av båt har du ett redaransvar. Som förare av fritidsbåt ställer Sjölagen krav på dig, som befälhavare: Du är ansvarig för säkerheten ombord och hur du framför din båt;
- Orsaka inte svallvågor eller buller som stör eller skadar. I sjölagen finns ett allmänt förbud om att i onödan störa omgivningen;
- Se upp för badande och undvik att köra nära badplatser;
- Använd flytväst;

Allemansrätt till sjöss - båtliv och sjövätt (2)

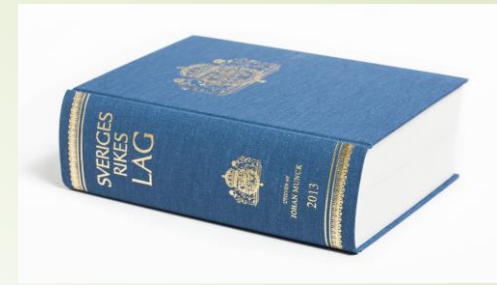
- ▶ Du får inte lägga till vid annans brygga, annat än tillfälligt och så länge som du inte stör ägaren;
- ▶ Du får förtöja/ankra en båt utanför tomt en natt. Flera nätter kräver markägarens tillstånd;
- ▶ För vattenskidåkning behöver du ha vattenvana och vara en god simmare;
- ▶ Lär dig båtlivets regler, föreskrifter, signaler och märken samt att läsa sjökortet. Hur du uppträder i en båt kallas BÅTVETT och här finns särskilda regler;
- ▶ Respektera fågel- och sälskyddsområden samt andra skyddsområden.
- ▶ Innan du flyttar en kanot och annan utrustning från kräftsmittat vatten måste du torka eller desinfektera utrustningen. Länsstyrelsen kan ge besked om smittade vatten;
- ▶ Länsstyrelsen kan införa regler för båttrafiken (med stöd av Sjötrafikförordningen). Det kan till exempel handla om hastighetsbegränsningar och vattenskidåkning.

Allemansrätten i tätort och tätortsnära områden

- ▶ Allemansrätten är viktig även i tätortsnära grönområden. Med hjälp av allemansrätten kan konflikter och slitage undvikas i de ibland begränsade grönområden, som finns inom och nära tätorterna;
- ▶ En kommun kan begränsa allemansrätten genom lokala ordningsföreskrifter. Det kan innebära att det till exempel inte är tillåtet att cykla eller rasta hunden i vissa områden.

Vad säger lagen?

- Vid en juridisk bedömning är det viktigt att komma ihåg, att allemansrättens regler från början utbildats med tanke på enskilda personers rörelsefrihet i skog och mark – inte för att någon utomstående affärsmässigt skall använda marken och på det viset göra en vinst på markägarens bekostnad.
- ”Tager man olovlig väg över tomt eller plantering eller över annan äga, som kan skadas därav, dömes för tagande av olovlig väg” (till böter).
- **Här kan du läsa vidare:**
- Bertil Bengtsson 2004. Allemansrätten§. Vad säger lagen?
- Här finns mer information: www.naturvardsverket.se/allemansratten

Båtvett

- Tala om vart du ska och när du tror att du kommer tillbaka;
- Ta med räddningsutrustning i båten;
- Använd alltid flytväst;
- Ha alltid sällskap i båten;
- Sitt ner i mindre båtar och byt bara plats om du måste;
- Var rätt antal personer i båten;
- Använd förlängda armen, om du behöver hjälpa någon upp ur vattnet;
- Om du behöver hjälpa någon upp i båten – ta upp personen i aktern;
- Om du behöver hjälp: vifta långsamt med båda armarna över huvudet och åt sidorna;
- Om du ramlar i vattnet – stanna vid båten;
- 112 – är lätt att slå.

Badvett

- Bada inte ensam;
- Gå försiktigt på brygga, klippa eller bassängkant;
- Knuffa aldrig i någon eller håll fast någon i vattnet;
- Kontrollera vattentemperaturen, innan du hoppar i;
- Bada inte direkt efter maten (vänta ca. 2 timmar);
- Simma längs stranden, inte rakt ut. Se upp för båtar;
- Hoppa eller dyk inte i okänt vatten. Kontrollera vattendjupet innan du dyker;
- Undvik strömmande vatten och underströmmar (rip currents);
- Undvik att simma under brygga och hopptorn;
- Ropa bara på hjälp, när du verkligen behöver;
- Ta reda på var du hittar livräddningsutrustning.

Isvett

- Tala om vart du ska och när du tror att du kommer tillbaka;
- Kärnis ska vara minst 10 cm tjock;
- Känn till isens svaga punkter;
- Ta med dig räddningsutrustning på isen;
- Gå aldrig ut på is, om du inte är säker på att den håller;
- Ha alltid sällskap på och vid isen;
- Lägg dig på mage, om du kommer ut på svag is;
- Om du hamnar i vattnet – vänd dig om och ta dig upp med hjälp av isdubbarna samma väg som du kom;
- Använd förlängda armen om du behöver hjälpa någon upp ur vattnet;
- 112 – är lätt att slå
- Att köra med motordrivet fordon på is omfattas inte av allemansrätten. Isbelagda vattenområden är dock en form av terräng, enligt terrängkörningslagen.
- Kommunen kan reglera körning med motorfordon på is.

Vädervett

- Skydda dig från solen mellan 11.00 och 15.00. Då är UV-strålningen som starkast;
- Bada eller åk aldrig båt när det åskar;
- Om du är ute i naturen när det åskar – sätt dig på huk och kryp ihop som en boll;
- Om du är blöt eller kall, byt till torra kläder och håll huvud, händer och fötter varma;
- När det blåser mycket kan vattnet bli vågigt och strömt, flytleksaker och människor kan driva iväg;
- Vid kraftig pålandsvind, se upp med underströmmar.

Strandskydd

- ▶ Redan på 1960-talet skrev professor Per Brink i Lund om att fortsatt fritidsbebyggelse i attraktiva strandområden innebär ”att ett fåtal människor på kort tid exploaterar vad folkflertalet bör ha rätt till i framtiden”.